



HET DEVELPARK

Een integrale visie op het groene hart van Zwijndrecht

Het Develpark is van grote waarde voor Zwijndrecht en bepaalt haar identiteit. Het park is een geschikte locatie om verschillende doelstellingen te behalen op het gebied van leefbaarheid, gezondheid, klimaat en biodiversiteit. In dit document beschrijft de gemeente het ideaalbeeld van het Develpark in de toekomst als kader voor nieuwe ontwikkelingen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	pagina 3
2. Het ontwerp	pagina 7
3. Een analyse van de huidige situatie	pagina 11
4. Het Develpark door de ogen van gebruikers	pagina 14
5. Gewenste ingrepen	pagina 15
6. Stappen naar herstel	pagina 18

Bijlage:

1. Historisch Zwijndrecht

Intermezzo's:

- De ontwerpers
- Een vernacheld ontwerp
- Het belang van plaatsen
- Het belang van stadsparken en groen
- De Devel

1. Inleiding

"Landschapsarchitectuur: een contradictie in zichzelf, maar hij wist die twee te combineren. Mijn generatie is door hem geïnspireerd", vertelt Adriaan Geuze over Hans Warnau in een artikel van Monica Wesseling op 26 maart 2017. Samen met Wim Boer en Mien Ruys was Hans Warnau volgens hem de eerste echte 'Stijl-landschapsarchitect' te noemen. "Warnau werkte samen met Van Eesteren en met Rietveld. Zij hebben hem alles geleerd. Dit komt tot uiting in zijn ontwerp voor het Develpark, het absolute meesterwerk van de moderne landschapsarchitectuur. Een internationaal unicum. Het park is zestig jaar oud, het zou op de monumentenlijst moeten staan".

Met dit statement openen we onze visie voor het Develpark. En eigenlijk is hier ook alles mee gezegd. Onze visie is om het Develpark, volgens de oorspronkelijke ontwerpgedachten, de komende tien jaar in ere te herstellen. Een lastige opgave, gezien de huidige toestand van het park. Er is aanleiding genoeg om voortvarend aan de slag te gaan. Dit visiedocument is een kader voor alle toekomstige ontwikkelingen om zo bij te dragen aan de beleavings-, gebruiks- en toekomstwaarde van het Develpark.

Het Develpark in het kort

Het Develpark is gelegen op een eiland in de Devel en ontworpen in 1962. Het park wordt omringd door vier wijken. Het is een oorspronkelijk ontwerp van Hans Warnau en Jesper Meijers. Het is de ontwerpstyl van de wederopbouw. Strak, sober en overzichtelijk opgebouwd volgens een systeem waarin de ruimtewerking belangrijk is. Dankzij deze modernistische stijl is het concept van het park nog nagenoeg intact gebleven. Ondanks de heldere opzet van het park, is er toch een verwaarloosde indruk ontstaan. Deze indruk wordt bepaald doordat de beplanting een te gesloten beeld oproept. Hierdoor ontstaat een gevoel van onveiligheid, een kenmerk van deze tijd voor ruimtes die verlaten en onoverzichtelijk zijn. Hierdoor wordt het park nauwelijks meer gebruikt en functioneert het niet meer als het groene hart van Zwijndrecht. De vicieuze cirkel van verwaarlozing willen we doorbreken en er tegelijkertijd voor zorgen dat inwoners weer met een fijn gevoel het park bezoeken.

Dit park kan in de toekomst het belangrijkste park van Zwijndrecht worden. De hoofdstructuur is aanwezig, bewoners willen gebruik maken van het park en de gemeente ziet de potentie van deze groene plek. Het is een plek om op adem te komen en af te koelen tussen de bebouwde omgeving. Het is een plek waar ruimte is voor sport, beweging en recreatie. Het is een plek waar het aanwezige groen bijdraagt aan het klimaatadaptief zijn van Zwijndrecht en waar ruimte is voor biodiversiteit.

Het park staat niet op zichzelf

Hans Warnau heeft het Develpark ontworpen als een park dat past binnen de bestaande omgeving en niet als een op zichzelf staande groene ruimte. Het Develpark stopt dan ook niet aan de oevers van de Devel, maar verbindt zich met de omringende gebouwen, wegen en het straatbeeld. Het ontwerp van het Develpark kent niet alleen een grote betekenis in zichzelf, maar ook een betekenis in het landschap en de stedenbouw. Hierbij zijn twee lijnen van belang: de emotionele betekenis en de functionele betekenis.

Emotionele betekenis

Plekken zoals het Develpark, die voor veel Zwijndrechtenaren vroeger een uitstapje betekende, zijn schaars in Zwijndrecht. Het is dan ook belangrijk deze plekken goed te blijven benutten. In het ontwerp van Warnau is te zien dat hij niet eindigt bij de Devel. Zijn ontwerp loopt door naar de aangrenzende wijken. Dit is logisch, want een stadspark moet bereikbaar zijn en vanzelfsprekend een

onderdeel zijn van het dagelijks leven van omwonenden. Deze vanzelfsprekendheid is voor het Develpark verdwenen door de inrichting van het omliggende wegennet en de bebouwing. Bij de (her)inrichting van het Develpark is het daarom dan ook van belang dat het park een 'natuurlijke' plek wordt voor ontspanning en recreatie, sport en bewegen, zodat er opnieuw een emotionele binding kan ontstaan.

Functionele betekenis

Rond de ingangen van het Develpark zijn twee belangrijke historische elementen: het Develsteinmonument en het Pietermankerkje. Het zou waardevol zijn om deze bij de herinrichting weer te betrekken bij het park:

- Het Develsteinmonument. In 1332 werd aan de Devel het kasteel Develstein gebouwd. Nadat het kasteel aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog in 1572 door de Spanjaarden was afgebrand en tientallen jaren later daarna als buitenplaats herbouwd, werd het in 1824 voorgoed afgebroken. In de tijd dat het park werd gebouwd, lag daar nog een mooie hofstede, een typerende boerderij zoals er meer waren in de Zwijndrechtse waard. Op het kasteel Develstein woonde ook de Dordtse burgemeester van Beveren. Op het eilandje naast het Develstein college staat het Develsteinmonument, op de locatie van het vroegere kasteel.
- Het Pietermankerkje. Dichtbij de andere ingang van het park staat het Pietermankerkje (gebouwd rond 1334). De kerk is waarschijnlijk ontstaan door de bewoning van Heer Oudelands Ambacht.

Leeswijzer

In dit document leest u over het oorspronkelijk ontwerp van het Develpark, een analyse van de huidige situatie, de potentie voor de toekomst door de ogen van gebruikers van het park en de stappen om te komen tot het herstel van het Develpark. Deze hoofdstukken worden onderbroken met intermezzo's waarin meer informatie over het park te lezen is.

Intermezzo – De ontwerpers

Hans Warnau

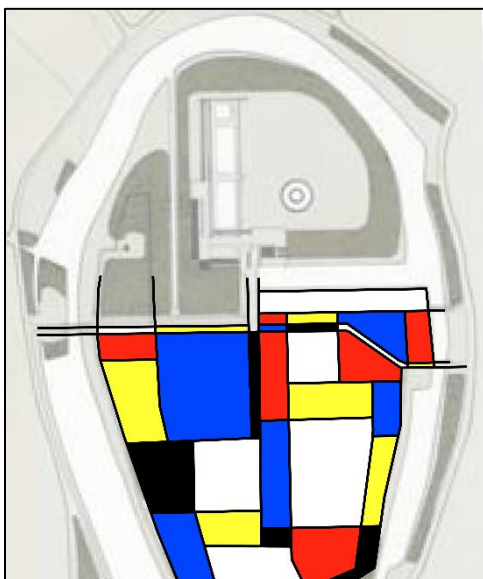
Hans Warnau (1922 – 1995) was een Nederlands tuin- en landschapsarchitect. In zijn ontwerpen streefde Warnau, die tot 'de modernen' gerekend wordt, naar een heldere en tegelijkertijd sobere vormgeving. Hij combineerde de aanwezige elementen met nieuwe toevoegingen op een manier dat er een eenheid ontstond. Het functioneren en de beleving van de plek stonden daarbij voorop. Warnau gebruikte nieuwe vormen, materialen en constructies. Veel van zijn ontwerpen zijn met eenvoudige, binnenlandse groensoorten beplant, wat de helderheid en duidelijkheid van zijn ontwerpen ondersteunt.

Kenmerkend voor Warnau's ontwerpstyl zijn eenvoud, heldere ruimtelijke opbouw en verfijning in de details. De beweging 'De Stijl' fascineerde hem, vooral het werk van Van Doesburg en Mondriaan. Een ontworpen ruimte moest volgens hem herkenbaar zijn. Hij hield niet van 'nagemaakte natuur'. Natuur beleefde je in zijn ontwerpen door de planten en het weer. 'Laat de planten voor zichzelf spreken', was zijn slogan.

De Stijl

Door Cornelis Van Eesteren kwam Warnau in contact met de ideeën van De Stijl en de rechte lijnige en functionele denk- en ontwerpwijze. De stijl was een samenwerking tussen verschillende kunstenaars en architecten, die hun ideeën publiceerden onder de Stijl. Leden waren onder andere Theo Doesburg, Piet Mondriaan, J.J.P. Oud, Rietveld, Jan Wils. Over het algemeen probeerden de leden van De Stijl vorm te geven aan de modernisering door zoveel mogelijk eenvoud aan te brengen en minder belangrijke onderdelen weg te laten, zodat belangrijke delen meer opvallen. Het Develpark is, net als het gemeentehuis met zijn groene loper, ontworpen door Verhage (school Grandpre Molière), een tweede Gesamtkunstwerk in de lijn van van 'eenheid in de veelheid'.

Zowel in de architectuur als in de schilderkunst kwam men tot abstracte compositie. Hiermee wordt bedoeld dat minder belangrijke informatie wordt weggelaten, zodat het hoofdonderwerp meer aandacht krijgt. Voor het ontwerp van Develpark is met name Mondriaan interessant. Mondriaan zocht naar manieren om een zo groot mogelijke mate van harmonie in de schilderkunst te bereiken. Dit was volgens hem alleen maar te bereiken via de toepassing van geometrische vormen als lijnen, rechthoeken en vierkanten. Bij Mondriaan speelde kleur op dat moment geen rol meer.

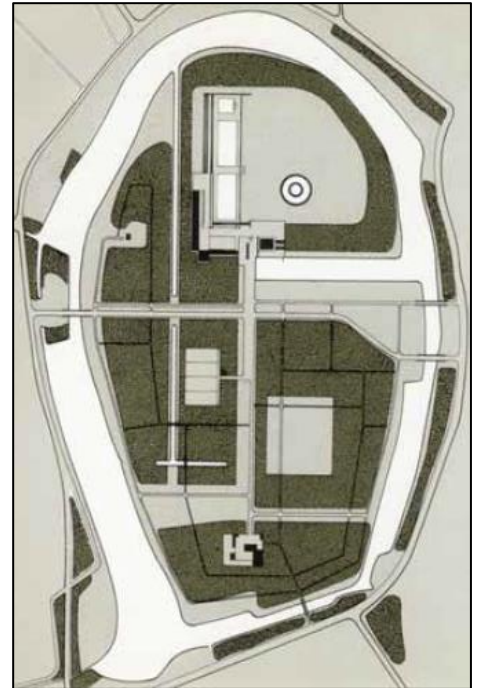


2. Het ontwerp

Het Develpark is een park van de Modernen, ontworpen door Hans Warnau in 1960. Het park werd in 1962 aangelegd met een goede doordachte ruimtes tussen open en gesloten vlakken. Tussen deze open en gesloten ruimtes zijn wandelpaden voor bezoekers gunstig neergelegd, want in het park moest iedereen kunnen wandelen, spelen en sporten.

Warnau ontwierp het park in de meander van rivier De Devel, als een bospark met drie grote bosvlakken gescheiden door lege ruimtes. Het park kent alleen rechte lijnen die mooi afsteken bij de natuurlijke vorm van het water. De leegtes verbinden zich met de riviermeander, met de buitenwereld. In ieder bosvak ligt een speelveld. In het midden van het park waren reserve ruimtes voorzien voor toekomstige functies, zoals een bosweide en een tennisbaan.

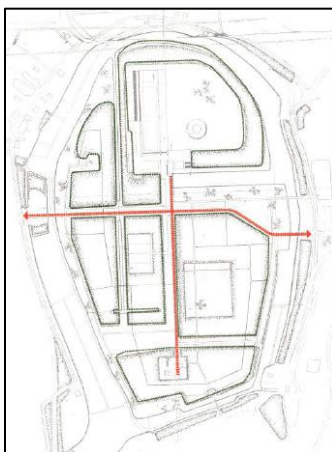
Met de strakke geometrische opzet vormt het park een contrast met de natuurlijk slingerende Devel. Dit contrast werd door de ontwerpers bewust opgezocht.



Structuur

Het park heeft een bijzondere ligging op een eiland in de Devel en is via drie toegangen bereikbaar. De hoofdingangen zijn de dammen in de Devel, aan beide zijden van de Parklaan. De derde toegang tot het park ligt aan de zuidkant. Een bruggetje over de Devel geeft hier toegang tot het park. De Parklaan was ontworpen als onderdeel van het hele park en verbond het noordelijke- en zuidelijke parkdeel met elkaar. De Parklaan fungeert daarmee tegelijkertijd als een element en als centrale ontvangstruimte van het park. De Parklaan verdeelt het park in een minder openbaar noordelijk en een openbaar zuidelijk deel. Op het meest zuidelijke punt had volgens het oorspronkelijk ontwerp een kinderboerderij moeten komen.

Loodrecht op de Parklaan bevindt zich een open centrale as die de verbinding legt tussen het Develpaviljoen en het zuidelijke punt van het park. De centrale as verbindt de verschillende functionele 'ruimtes'. De wandelpaden zijn zo ontworpen dat er vier routers ontstaan: men kan wandelen langs de buitenzijde, een boswandeling maken, lopen langs de speelweides én wandelroute die zorgt voor de verbinding dwars door het park.



Beplanting

Het Develpark is ingedeeld in lijnen en vakken. De vakken zijn plantvakken, open en gesloten. De gesloten plantvakken bestaan uit bebossing met ondergroei. De open plantvlakken bestaan uit bosranden met vrije ruimtes in het midden. Deze lege vlakken zijn bedoeld voor activiteiten. Het Develpark had oorspronkelijk een heel open karakter met grasvelden en bebossing. Dat bood de ruimte voor gezellig flaneren langs de Devel en een plek om te picknicken. Op foto's van vroeger zie je dat veel mensen hiervan genoten.

Bebouwing en faciliteiten

Vanaf het begin was het Develpark een ontmoetingspark, met verschillende voorzieningen. De noordelijke helft heeft bij aanleg al een minder openbaar karakter dan de zuidelijke helft. Het oorspronkelijk idee voorzag in een zwembad, restaurant, plasvijver en ligweide in het noorden van het park. In het noordwesten stonden een klein overdekt wachthuisje en jeugdhonk, de plek waar op dit moment een kinderboerderij is gevestigd. In het noordelijk deel werden het gemeentelijk zwembad en het Develpaviljoen gebouwd, in een prachtige architectuur die paste bij de natuur. Zowel het voormalig zwembad als het Develpaviljoen zijn ontworpen door Luc Maaskant. Maaskant is onder meer bekend van de Euromast, de Pier van Scheveningen en het Provinciehuis in Den Bosch. Aan de zuidkant van het park zou een kinderboerderij verschijnen. Het parkeerterrein was buiten het park bedacht.

Zwembad De Hoge Devel

Het oude zwembad van Zwijndrecht, gebouwd in 1931, lag dichtbij het centrum van het dorp, net zuidelijk van het Balkengat. Dit werd gevoed door rivierwater. In 1965 is dit zwembad gesloopt en nam plaats voor een nieuwe zwembad: Zwembad De Hoge Devel. Voorzien van een ondiep bad, een diep bad, een springkuil, kleuterbassin, paviljoen, personeelsruimte en kleedruimtes. In 1970 maakten verschillende kleedruimtes plaats voor een instructiebad. In 1987 kwamen daar nog een wedstrijdbad en een recreatiebad bij. In 1997 is buiten gerenoveerd. De springkuil is niet aangepast. Van het oude diepe bad is een recreatiebad gemaakt en in het oude ondiepe bad kwam een peuter-/kleuterbad. Binnen zijn er squashbanen aangelegd.



Kinderboerderij De Kiboe-Hoeve

Naast het zwembad, in het noordelijk deel van het park, bevindt in dit deel ook kinderboerderij De Kiboe-hoeve. De Kiboe-hoeve heeft recent haar vijftig jarig jubileum gevierd. Het piramidevormige dak van de kinderboerderij is op dit moment een opvallend element in het park. De boerderij is ontstaan vanuit een burgerinitiatief en bestaat sinds 1969. Jaarlijks bezoeken zo'n 50.000 bezoekers de Kiboe-hoeve. In 2019 is onderzoek gedaan naar de tevredenheid van bewoners en bezoekers. Een ruime meerderheid van de deelnemers (94%) vindt het belangrijk dat er in Zwijndrecht een kinderboerderij is. De locatie in het park wordt voornamelijk gewaardeerd vanwege de centrale ligging in Zwijndrecht en vanwege de natuurlijke omgeving.

De Develhal

In het noordelijk deel van het park werd in 1987 de Develhal gebouwd. Samen met de bouw van het binnenzwembad was dit een grote ruimtelijke ingreep in het park. Een groot deel van de beplanting heeft toen moeten wijken en de scheiding tussen het noordelijk en zuidelijk deel in het park is hierdoor versterkt. De Develhal is de grootste sporthal van Zwijndrecht met drie zaaldelen, zes kleedkamers en een kantine. Het gebouw voldoet aan de huidige kwaliteitseisen en alle voorzieningen zijn aanwezig. De architectuur dateert wel duidelijk uit de jaren tachtig.

Het Develpaviljoen

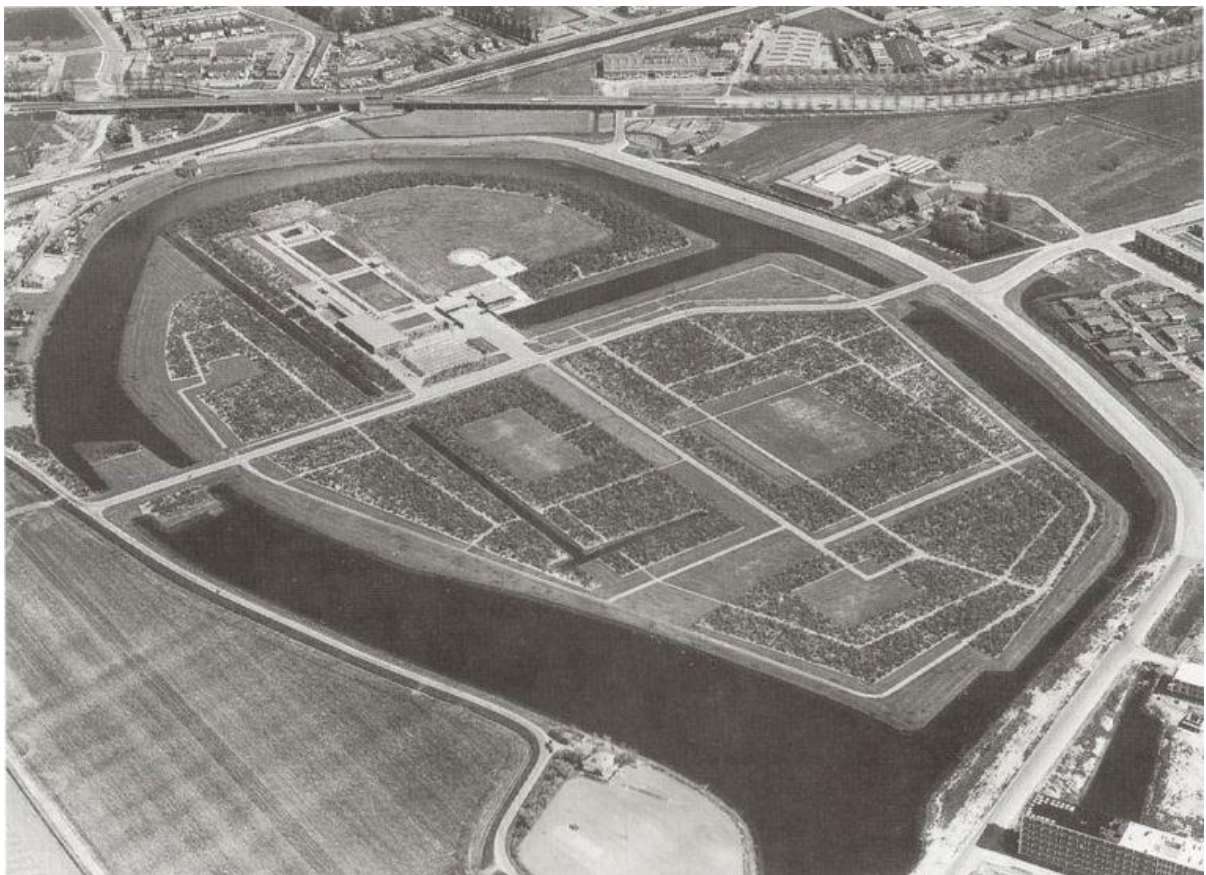
In 1965 werd aan de familie van Spronsen gevraagd om een kiosk te beginnen in het nieuwe zwembad. Begonnen werd met snoepverkoop vanuit een houten keet op het zwembadterrein. Na één seizoen gedraaid te hebben vanuit deze houten keet, was het huidige Develpaviljoen gereed, dat dienst moest gaan doen als theehuis en pannenkoekenhuis. De eerder aangetrokken exploitant trok zich terug en de familie van Spronsen is het pand gaan pachten van de gemeente. Vervolgens werd er verhuisd naar het pand waar vandaag de dag nog steeds Het Develpaviljoen gevestigd is. Op 19 april 1967 werd het restaurant officieel geopend door de toenmalige burgemeester van de gemeente Zwijndrecht, meneer C. Slobbe. Hij bakte de openingspannenkoek.

Intermezzo – 'Een vernacheld park'

Dagblad Trouw wandelde in 2017 met Adriaan Geuze door het Develpark in Zwijndrecht. Volgens de Wageningse hoogleraar en partner van West8 is het door Hans Warnau ontworpen park een internationaal unicum, een meesterwerk van de na-oorlogse landschapsarchitectuur. Volgens Geuze: "Onbetwist de allergrootste landschapsarchitect van de na-oorlogse periode in ons land. Als landschapsarchitect is hij de representant van de generatie van de modernisten, de functionaristen. Hij werkte met de taal van De Stijl, was voortdurend op zoek naar het minimale en het terloopse. Hij was daarin dwangmatig. Het ontwerp is het resultaat van een geraffineerde ruimtelijke compositie. Het zwembad en het parkpaviljoen in het noordelijk deel werden ontworpen door architect Maaskant. De architectuur en het parkontwerp zijn een symbiose. Dat is zeldzaam. Warnau gebruikt louter inheemse beplanting. Een oase van natuur."

"Juist in het terloopse excelleert Warnau", vertelt Geuze. "Het landschap moest vooral als niet-geregisseerd aanvoelen. En hoewel dat nou precies het tegenovergestelde is van het componeren van de kunstenaars van De Stijl wist hij beide te verenigen."

Tijdens de wandeling ziet Adriaan Geuze tot zijn verdriet dat van Warnau's meesterwerk weinig meer over is. 'Ze hebben het park met de laatste opknappbeurt grotendeels vernacheld. Heel spijtig dat dit cultureel erfgoed niet is beschermd.'



Het Develpark in Zwijndrecht is het absolute meesterwerk van de moderne landschapsarchitectuur - en helemaal volgens De Stijl. Het betonnen sportcomplex in het hart van het park is een stevige stijlbreuk. Slot van een serie.

2. Een analyse van de huidige situatie

Het bureau Bosch en Slabbers heeft in 2007 een analyse gemaakt van het Develpark. Hierin wordt zowel de achterliggende gedachte van het Develpark en de toenmalige toestand van het park goed beschreven. Sindsdien is er veel gebeurd. Er zijn elementen toegevoegd: de Jongerenontmoetingsplaats (JOP), de parkeerplaats, een evenemententerrein, voetbalkooi en verlichting. Deze elementen hebben het oorspronkelijk ontwerp nog meer aangetast. Deze toevoegingen zijn alleen aan de noordkant van het park te vinden. De zuidkant is vrij van obstakels.

Inmiddels heeft de gemeente besloten het zwembad te vervangen en de kinderboerderij te vervangen. Deze besluiten geven ons de kans het oorspronkelijk ontwerp weer terug te laten komen. Het oorspronkelijk ontwerp is dan ook een belangrijk kader voor deze ontwikkelingen.

In de analyse van Bosch en Slabbers kwam ook naar voren dat het oorspronkelijk ontwerp door de beplanting sterk is aangetast, dit komt mede door de wijze van uitvoering van het parkbeheer. De analyse en de aanbevelingen van Bosch en Slabbers zijn ook in de huidige tijd nog zeer bruikbaar voor verdere ingrepen in het park en deze worden dan ook in deze visie benut.

Structuur

Als belangrijke knelpunten in de structuur zijn benoemd:

- De sterke scheiding tussen het noordelijk en het zuidelijk parkdeel. Het noordelijk parkdeel heeft een relatief klein aandeel in het openbaar gebruik. Een beter evenwicht kan het gebruik van het park verbeteren.
- De groene kwaliteiten van de Parklaan, die bij een park horen, ontbreken.
- De gebrekkige uitvoering van de ontworpen ruimten in het zuidelijk deel van het park.
- De veel te dicht begroeide bospaden.
- Het ontbreken van bruggen bij de parkentrees.
- De gebruiksmogelijkheid van de Devel kan worden vergroot door vervanging van de dammen.

De Parklaan moet haar functie als representatieve ontvangstruimte terugwinnen. Het streven is om buiten het park te zoeken naar meer parkeerruimte en daarnaast (passend bij het nieuwe mobiliteitsbeleid) meer in te zetten op fietsers en voetgangers. Het zou mooi zijn om de transitfunctie voor langzaam verkeer tussen alle woonwijken te bevorderen en niet alleen tussen oost en west, zoals nu het geval is.

Beplanting

Met betrekking tot de bossamenstelling en de natuurwaarden zijn er de volgende knelpunten:

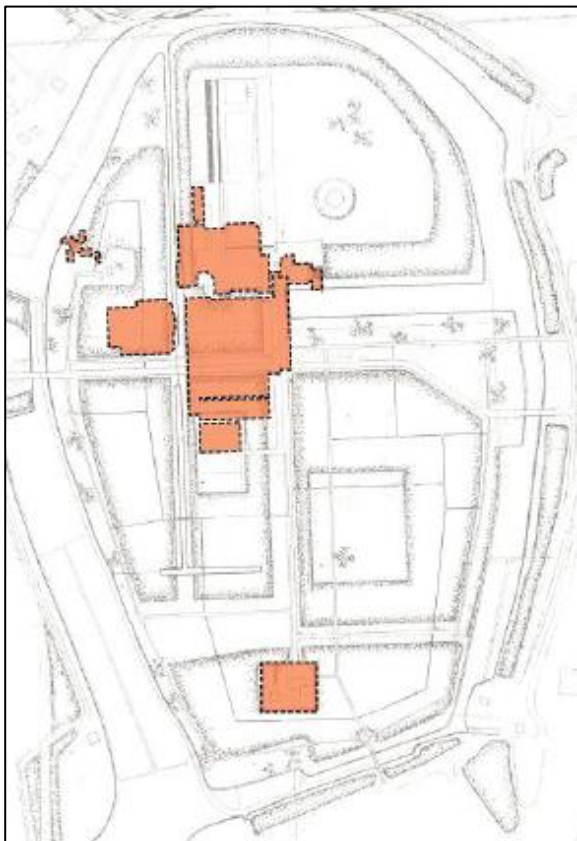
- Er is een verdere uitdunning noodzakelijk om de bomen op een meer natuurlijke wijze te laten uitgroeien en onderlinge concurrentie te verminderen.
- Dichte bosvakken zijn ecologisch waardevol, hierbij moet ook ruimte zijn voor bomen met natuurwaarden.
- De onderbeplanting is eenzijdig en de belevings- en natuurwaarden van de ondergroei kan worden verbeterd
- Specifieke overgangen van water en bos ontbreken, toevoeging van dergelijke zones vergoten de ecologische betekenis van het park.

Door Bosch en Slabbers wordt voorgesteld om op een aantal uitgekozen plaatsen natuurlijke overgangen te maken tussen het water en het bos (op minder steile oevers). De lijnen van de originele parkarchitectuur moeten wel aanwezig en beleefbaar blijven.

Bebouwing en faciliteiten

Aan de noordelijke zijde is de parksfeer verdwenen vanwege de bebouwing. De Parklaan is van een verbindend element veranderd in een scheidend element. Het is goed om te kijken hoe de bebouwing (of verplaatsing van bebouwing) weer kan bijdragen aan het natuurlijke karakter van de noordelijke kant van het park, zodra de mogelijkheid zich voordoet. De parkruimte ten noorden van het Develpaviljoen is relatief extensief gebruikt. Intensivering van het gebruik met commerciële doeleinden zou hier overwogen kunnen worden, indien passend binnen de vereisten rondom veiligheid en het groepsrisico. De voorwaarde vanuit het park is dat deze nieuwe ontwikkeling achter het Develpaviljoen komt te liggen en de Parklaan zijn groene karakter terug krijgt.

Op de afbeeldingen hieronder is te zien welke groenstructuur door Hans Warnau was bedacht en hoe deze nu waarneembaar is. In het rood de bebouwing die de groenstructuur verstoort.



Intermezzo – Het belang van plaatsen

Vaak wordt gesteld dat er in Zwijndrecht “niets is”. Er is niets te beleven en niets is mooi. Dit is maar ten dele waar. Voor de voorbijganger en diegene die de gemeente niet kent mag dit waar zijn, ook voor jongeren, maar niet voor iedereen en ook niet overal.

Zwijndrecht heeft veel sociale samenhang, verenigingen, actieve ondernemers en veel mooie plekken. Maar, er is geen historisch centrum, zoals in andere dorpen en steden. En met sommige plekken, zoals ook het Develpark is minder zorgvuldig omgegaan. Ook dit gebeurde in een tijd waar driftig gebouwd werd en er een bepaalde vooruitgangsgedachte heerste. Dit gold zeker in de jaren '70 en '80. De bijzondere situatie van Zwijndrecht is echter, dat met de Deltawerken een groot deel van het ruimtelijke geheugen, de geschiedenis van de plek is weggewist.

Vaak is het centrum de plek waar dingen gebeuren, waar gezelligheid en drukte is, waar de stadsparken de plekken zijn waar gerecreëerd wordt, rust heerst en evenementen gehouden worden. Dit zijn plekken waar mensen bij elkaar komen, omdat zij er plezier kunnen beleven. Denk aan een: strandje, kinderspeelplaats, kinderboerderij of zwembad.

Geschiedenis van steden en de binding van mensen aan plekken hebben veel te maken met de beleving, belevenissen en de herinneringen die worden gevormd. In de stadssociologie wordt een onderscheid gemaakt in ruimtes en plekken. Hierbij wordt gezegd dat plaatsen, ook voorzien van naamgeving (zoals een gemeente) gemaakt worden door concreet aanwijsbare ruimtelijke structuren, opgeladen met individueel en collectief geheugen en zingeving. Daarmee wordt een plaats altijd ook gecreëerd door gezamenlijke ervaringen en collectief gereproduceerde structuren.

In veel gemeenten zijn veel van dit soort plaatsen te vinden. In Zwijndrecht is dit moeilijker, omdat de gemeente in een korte tijd (binnen 100 jaar) geëxplodeerd is als het gaat om het aantal inwoners en woningen. Daarnaast is het nog geen 80 jaar geleden, dat het centrum van de gemeente verwijderd is. Voor het collectieve geheugen betekent dit dat de gemeente in de huidige vorm nog jong is en er plekken opgeladen moeten worden.

Het Develpark is vergeleken bij veel bebouwing in Zwijndrecht redelijk "oud". Het park is voor veel Zwijndrechtenaren met herinneringen beladen. Wat betekent dat het een kans heeft om een bijdrage te leveren aan de vorming van het collectieve geheugen van de gemeente. De "placemaking", die een steentje bijdraagt aan de binding, die belangrijk is voor haar inwoners.

De herwaardering van het cultuurhistorische karakter van historische plekken is belangrijk voor Zwijndrecht. Met de herinrichting van het Raadhuisplein is deze in gang gezet. Recentelijk is dit doorgezet in zowel de Burgemeester de Bruïnelaan en het oostelijk deel van de Lindelaan. Met de herwaardering van het Develpark willen wij Zwijndrecht weer stukje voor stukje aanvullen tot een complete tuinstad, waarbij het hart weer overeenkomt met het levendig gemeenschapsgevoel van de Zwijndrechtenaren.

3. Door de ogen van gebruikers

Het Develpark ligt centraal en is daarom goed bekend bij de bewoners van Zwijndrecht. Goed om dan ook naar hun mening en ideeën te vragen.

Enquête 'Recreëren in het groen'

Eind 2020 is door het Onderzoekscentrum Drechtsteden een onderzoek gedaan naar het oordeel van bewoners over de parken in Zwijndrecht. In dit onderzoek werd speciale aandacht gevraagd voor het Develpark. Driekwart van de deelnemers vindt het Develpark belangrijk voor Zwijndrecht, omdat het groen is in een verstedelijk gebied. Ook wijst een aantal deelnemers op de historische waarde van het park. Bezoekers komen voornamelijk naar het Develpark om er te wandelen of het zwembad en de kinderboerderij te bezoeken. Bezoekers zijn voornamelijk te spreken over de bereikbaarheid van het park: de centrale ligging en de parkeergelegenheid. Het Develpark wordt overdag als veilig ervaren, maar 's avonds en 's nachts nemen gevoelens van onveiligheid toe. Bezoekers waarderen vooral de natuur. Ook worden genoemd: de rust en de ruimte van het park, de mooie wandelpaden en de voorzieningen in het park. Behoeft is er in het park vooral nog aan speel- en sporttoestellen en meer aandacht voor onderhoud en veiligheid. De begroeiing, het opruimen van rommel, toezicht en het overzichtelijker maken van het park worden specifiek benoemd.

Andere verbeteruggesties die worden genoemd zijn:

- Betere verlichting
- Aanpak van overlast door honden en hangjeugd
- Park mag avontuurlijker
- Meer ruimte voor de natuur en natuurlijk beheer
- Horeca in het park, zoals een theehuis of pannenkoekenrestaurant
- Meer bankjes en picknicktafels
- Strandje
- Ruimte om honden los te laten lopen

Gesprekken met gebruikers

Naast de enquête is er ook gesproken met een aantal gebruikers van het Develpark. De belangrijkste aandachtspunten uit de enquête worden bevestigd. De wens om het veiligheidsgevoel te verbeteren in het park is breed gedeeld. Overlast door hangjongeren en het bijbehorende afval dat zij achterlaten moet worden aangepakt. Daarnaast wordt positief gekeken naar de toekomst. Mooie ideeën zijn er om het park aantrekkelijker te maken door bijvoorbeeld het toevoegen van activiteiten als een klimbos, kanoverhuur, hardloopparcours of bootcampmogelijkheden. Het park heeft de potentie om mensen te laten bewegen en recreëren in het groen. Dit zou dan ook een mooi richtinggevend thema zijn voor de ontwikkelingen in het park: sport en bewegen. Het Develpark als gezond groen hart van Zwijndrecht!

4. Gewenste ingrepen

Essentieel voor het park is dat het weer als herkenbare en bruikbare eenheid gaat functioneren. De scheiding tussen noord en zuid moet worden opgeheven. De Parklaan speelt hierin een cruciale rol. Deze moet weer een parksfeer uitstralen. Daarnaast is het noodzakelijk dat de gebruiksruimte in het zuidelijk deel wordt vergroot. De assen uit het oorspronkelijk ontwerp bieden goede aanknopingspunten voor het vergroten van de gebruiksruimte. Van groot belang is dat wandelen door het Develpark weer aantrekkelijker wordt. De wens om te komen tot een goede maatschappelijke invulling van het park maakt ingrijpen echt nodig. Uiteindelijk gaat het om het creëren van meer gebruiksruimte, belevingswaarde en natuurwaarde in het park.

Structuur

De Parklaan moet weer het verbindende element in het park worden. De Parklaan is de groene parkas tussen de woonwijken. Door de verplaatsing van het zwembad ontstaat meer ruimte aan de noordelijke kant van het park om parkachtige elementen terug te brengen. De groene ruimte kan hierdoor voor een deel hersteld worden.

Het is van belang in de toekomst na te denken over een aanpassing van de parkeervoorziening. Er kan gedacht worden aan parkeren aan beide zijden van de Parklaan, samenhangend met een groene inrichting met bomendek en hagen. Dit is ook voorgesteld door Bosch en Slabbers. Een optimale oplossing is zorgen voor een nieuwe parkeervoorziening buiten het park en parkeren binnen het park te beperken voor mensen die slechter ter been zijn. Op dit moment bepaalt het parkeren een (te) groot deel van de Parklaan.

De centrale zij-as van noord naar zuid heeft nog een beëindiging van de as aan de zuidkant. In het oorspronkelijk parkontwerp was aan het einde van deze as een attractiepunt in de vorm van een kinderboerderij gepland. Nu werkzaamheden bij de kinderboerderij zijn gepland, is dit hét moment om hier opnieuw een keuze in te maken. Van belang is ook dat er overzicht is en de kinderboerderij op een veilige locatie met sociale controle gesitueerd wordt. Dit kan worden gecreëerd door meer faciliteiten op deze locatie toe te voegen, zoals een aantrekkelijke natuurspeeltuin.

De centrale zij-as wordt door Bosch en Slabbers in verbinding gebracht met de rechthoekige parkruimte, die oorspronkelijk door bos was omgeven. Om deze rechthoekige parkruimte het eigen karakter te laten behouden, is een omzoming met een dubbele bomenrij voorgesteld die doorsteken tot in de zij-as. De zij-as moet opnieuw een open ruimte worden in het park. In het verleden is al eens uitgedund, maar dit is weer nodig. Zo verbreed de zij-as.

Beplanting

Bosch en Slabbers bevelen aan om tussen de 80 en 100 bomen per hectare te plaatsen. Deze toekomstbomen moeten worden aangewezen. Vitaliteit, diversiteit en vorm zijn aspecten die hierbij een rol spelen. Het is van belang dat er weer overzichtelijke ruimtes ontstaan, waarin activiteiten kunnen plaatsvinden, omringd door beplanting.

Bebouwing en faciliteiten

Bij het toevoegen van nieuwe bebouwing en faciliteiten is het van belang te kijken of dit past binnen de oorspronkelijk bedachte structuur van het Develpark. Daarnaast is de architectuur van de gebouwen in het Develpark belangrijk: het moet zich voegen naar de natuurlijke kwaliteiten uit het park. Zo wordt het nieuwe zwembad een 'paviljoenachtig gebouw' en wordt bij het gebruik van materialen gekeken of deze samensmelten met de omgeving. Eén van de scenario's voor een nieuwe kinderboerderij is ook de verplaatsing naar de zuidelijke kant.

De jongerenontmoetingsplaats (JOP) met de voetbalkooi staat op dit moment op een plek die het ontwerp van het park sterk aantast. Aangezien deze vrij nieuw is, is het waarschijnlijk dat deze nog een tijd blijft bestaan. Het voorstel is om wel om deze te verplaatsen naar één van de open ruimtes in het park. Het evenemententerrein is ook gepositioneerd bij deze JOP. Bij een eventuele aanpak van de parkeerplaats en verplaatsing van de JOP is het zinvol ook naar de plek en inrichting van het evenemententerrein te kijken.

Voor een verdere aanvulling met faciliteiten is het belangrijk om het functioneren van het park op de lange termijn te monitoren. We gaan uit van twee aanvullende functies in het park. De noordkant van het park biedt vooral ruimte voor de wat oudere jeugd en de zuidelijke kant voor de kleinere bezoekers. Dit maakt het park aantrekkelijk voor een groot publiek. Aan de zuidelijke kant zijn activiteiten gewenst. Aan de noordelijke zijde van het park zien we een toevoeging van bebouwing, mogelijk alleen achter het huidige Develpaviljoen. Bij aanvullende faciliteiten kan gedacht worden aan het stimuleren van bewegen door middel van hardlooproutes (die ook meteen de routing herkenbaar maken door het park), een beweegtuin, een klimbos, kanoverhuur of zelfs een openbare zwemgelegenheid in de natuur.

Activiteiten en evenementen

Zoals beschreven is het belangrijk dat plekken geladen worden met collectief geheugen. Dit gebeurt door het gebruik zelf en wordt ondersteund door terugkerende gebeurtenissen. Dit kan van alles zijn: markten, feesten en sportevenementen. Om het imago van Zwijndrecht en het Develpark te versterken stellen we voor om voor het Develpark samen met gebruikers van het park een programma te ontwikkelen die een aanvulling is op overige gebieden.

Intermezzo – Het belang van stadsparken en groen

Het doel van parken en plantsoenen is om de bevolking toegang te geven tot natuur en plekken om te ontspannen in stedelijk gebied. Het idee van het Volkspark ontstond aan het eind van de 19^e eeuw. Het nieuwe concept markeerde de overgang van tuinkunst, die sterk georiënteerd was op fraaie criteria, vaak gebaseerd op het concept van de Engelse landschapstuin, naar moderne, gebruikersgerelateerde open ruimte-inrichting en landschapsplanning.

Nieuw aan het Volkspark-concept was met name de overweging van de behoefte van de stadsbevolking aan ruimte om te spelen en te bewegen, niet alleen voor wandelingen en het gebruik van een paar minder geplande uitgaansgebieden. Centrale, grote en aaneengesloten speel- en sportterreinen die kunnen worden belopen en een overeenkomstig verkleind netwerk van paden zijn typerend voor openbare parken.

Eén van de bekendste stadsparken is Central Park in New York. Central Park is een stadspark in het centrum van Manhattan in New York City. Het werd in 1859 als landschapspark opgericht en in 1873 voltooid. Het park wordt op sommige dagen door meer dan 500.000 mensen bezocht. In eerste instantie werd het voornamelijk gebouwd als promenade voor rijke inwoners. In 1963 kreeg Central Park de status van een nationaal historisch monument van de Verenigde Staten en het Amerikaanse ministerie van Binnenlandse Zaken classificeerde het park als een site van bijzonder historisch belang. Met 349,15 hectare beslaat het ongeveer 6% van het landoppervlak van Manhattan. Elk jaar bezoeken ongeveer 25 miljoen mensen het stadspark.

De behoefte van stadsbewoners om op korte afstand van het huis te kunnen recreëren in het groen is tegenwoordig net zo actueel als aan het einde van de 19^e eeuw. De gemeente Zwijndrecht heeft ingezet op een toename van de bevolking met 4900 huishoudens. Dat is een grote verdichtingsslag, die voor het overgrote deel binnenstedelijk zal moeten plaatsvinden. Anders dan in de huidige bebouwing, betekent dit dat (nieuwe) inwoners minder particulier groen tot hun beschikking hebben. Veel van de bebouwing wordt gestapeld gerealiseerd. Dit brengt met zich mee dat de groenstructuren in de gemeente nog belangrijker worden. Het Develpark is de binnenstedelijke verbinding met het buitengebied. Vanuit het Develpark is het buitengebied direct bereikbaar via het Munnikpark. Deze verbinding is van onschatbare waarde voor bewoners zonder auto, zodat zij direct vanuit huis kunnen recreëren. Maar niet alleen dit, ook voor de natuur is dit een belangrijke verbinding. De Devel is een ecologische verbindingzone. Deze fungeert als trekroute en als leef- en voortplantingsgebied. Het leefgebied voor dieren wordt op deze manier vergroot en plantenzaden kunnen zich verspreiden.

Het belang van groen

Een groene omgeving draagt direct bij aan een betere gezondheid, zowel lichamelijk als geestelijk. Blootstelling aan groen beïnvloedt de gezondheid en het welzijn door het inademen van frisse lucht. Het helpt herstellen van stress en het stimuleert om gezonde fysieke activiteiten te ondernemen.

Ook verhoogt groen de waarde van woningen. Onderzoekers van de Universiteit van Wageningen concludeerden dat woningen die uitkijken op het water gemiddeld 15% meer waard zijn. Een woning met uitzicht op een open ruimte kent een waardestijging van zo'n 10%. De prijs voor huizen met een uitzicht op een park ligt zo'n 6% hoger dan elders. Als het geen park, maar een plantsoen betreft, is de hogere waarde nog altijd bijna 5%.

5. Stappen richting herstel

Gezien de huidige financiële situatie introduceren we binnen onze visie een geleidelijk stappenplan om binnen de komende tien jaar te komen tot herstel en revitalisering van het park, zoals bedoeld in het oorspronkelijk ontwerp. Met de vervanging van het zwembad en de kinderboerderij heeft de gemeente Zwijndrecht op dit moment de kans om grote eerste stappen te nemen. Met aandacht voor de uitgangspunten in het beheer en de verdere ontwikkeling voorzien we dat het herstel van het park in de genoemde periode plaats kan vinden. Het belangrijkste is dat de stappen in de tijd (en niet persé op volgorde) leiden tot de renovatie van een park dat de potentie heeft om weer een parel te worden van landschapsarchitectuur in Nederland.

→ Realisatie van het zwembad

De vervanging van het zwembadgebouw is de eerste fase van de parkrenovatie. Het nieuwe zwembad komt te staan op een plek die beter aansluit bij het oorspronkelijk ontwerp. Na de sloop van het huidige zwembad wordt ook gestart met de inrichting van de buitenruimte op de plek waar nu het zwembad staat.

→ Herstel Parklaan

Het herstellen van de Parklaan wordt deels opgepakt met de inrichting rondom het zwembad, maar er is meer nodig. De groene kwaliteiten moeten zover mogelijk worden teruggebracht en de parkeerplaatsen moeten meer uit het zicht worden geplaatst, waarbij een deel van het parkeren buiten het park een overweging moet zijn.

→ Aanpak Kiboe-hoeve

Eén van de scenario's die voorgelegd wordt is een verplaatsing van de Kiboe-hoeve naar de zuidkant van het park. Dit brengt mogelijkheden met zich mee om het minder functionele gebruik van het zuidelijke deel te verbeteren. Het lijkt daarbij goed om de Kiboe-hoeve op termijn te koppelen aan een andere functie, zoals bijvoorbeeld een grote natuurspeeltuin en kleinschalige horeca. Eventueel is het denkbaar een klein strandje aan de oever van de Devel aan te leggen.

→ Schouw en beheerplan

Er is een schouw nodig waarbij toekomstbomen aangewezen worden en waarbij een beheerplan wordt gemaakt voor de komende jaren. Zo kan de beplantingsstructuur worden afgestemd op het oorspronkelijk ontwerp. Een eerste stap is het aanwijzen van toekomstbomen. Indien er plaatselijk onvoldoende toekomstbomen aanwezig zijn, wordt besloten om pleksgewijze verjonging van het bos toe te passen. Zo kan er een aantal open plekken ontstaan, die om integrale herbeplanting vragen.

→ Uitdunning

Het hanteren van een systeem van hoogdunning (systeem dat ervoor zorgt dat de kwalitatief beste bomen worden geholpen bij de groei) is zinvol voor de verdere ontwikkeling van natuurwaarden in het bomenbestand. Gelijktijdig is er oog voor bomen die goed kunnen uitgroeien en deel uitmaken van de eindopstand. Bomen in verval blijven staan voor de ontwikkeling van natuurwaarden, zoals paddenstoelen of de specht. Indien noodzakelijk moeten er nieuwe alleenstaande parkbomen worden bij geplant.

In combinatie met de dunningswerkzaamheden en de realisatie van de nieuwe parkruimten gaat speciale aandacht uit naar de afwerking van de bosranden. De goeddeels uit het park verdwenen soorten als sering, krent, Gelderse roos en meidoorn kunnen hierbij opnieuw worden geïntroduceerd. De belevingswaarde van de bosranden gaat hierdoor zowel in het voorjaar als in het najaar vooruit.

De bospaden krijgen een meer open karakter door struiken te verwijderen die dicht langs het pad staan. Ook in een zone tot 15 meter uit de paden moeten de helft van de struiken worden verwijderd

om meer openheid te scheppen. Dit gebeurt met aandacht voor de verschillende plantsoorten die elkaar aanvullen. Door meer overzicht, neemt ook het gevoel van veiligheid toe, wat het gebruik weer bevordert.

→ Aanpakken van de oevers

Een verdere stap is het aanbrengen van oeverbegroeiing, die geschikt is voor verwildering, bolgewassen en bosplanten, die zichzelf van nature uitbreiden. Daarnaast wordt voorgesteld om op een aantal uitgekozen plaatsen natuurlijke overgangen te creëren tussen het water en het bos. Hiervoor wijzen we een aantal minder steile oevers aan. Doordat de oever aan de binnenkant van de originele belijning wordt aangebracht, blijven de lijnen van de originele parkarchitectuur aanwezig.

→ Heroverweging parkeren en JOP

Deze stap betreft het verplaatsen van het parkeerterrein en de jongerenontmoetingsplaats. Door op lange termijn te kiezen voor verplaatsing, kan de Parklaan terug gebracht worden naar het oorspronkelijke groene ontwerp.

→ Herstellen van de entrees

Deze stap betreft het herstellen van herkenbare entrees, waarbij ook gekeken wordt naar de omgeving van het Develpark. We denken aan de vervanging van dammen door bruggen en het aanbrengen van bijvoorbeeld herkenbare poorten. Daarnaast draagt het betrekken van de historische plekken van Develstein en het Pietermankerkje bij aan de verankering van het park en de geschiedenis van Zwijndrecht. Daarnaast is het voor de veiligheid van het park gewenst een extra vluchtroute (entree) te creëren. Onderzocht wordt of dit een mogelijkheid is aan de noordkant van het park.

→ Aanvulling met overige activiteiten

In samenspraak met bewoners en (potentiële) gebruikers van het park kijken we naar aanvullingen in het Develpark op het gebied van faciliteiten en activiteiten. Waar mogelijk wordt bij bestaande ingrepen gekeken naar het toevoegen van activiteiten om bewegen te stimuleren (zoals bijvoorbeeld een spel- of sportelement bij opnieuw aanleggen van de entree naar het nieuwe zwembad).

→ Verplaatsing/ aanpassing van de Develhal

De Develhal gaat nog zeker vijftien jaar mee. Wanneer vervanging aan de orde is, is het goed om te kijken of de sporthal buiten het park herplaatst kan worden. Wanneer de hal op dezelfde plek blijft staan, is het wenselijk dat het gebouw qua architectuur past in de natuurlijke omgeving van het park.

Intermezzo – De Devel

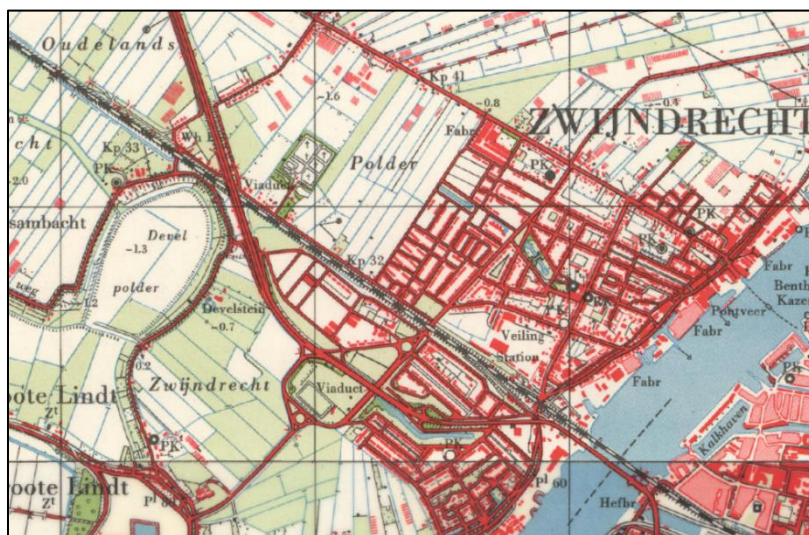
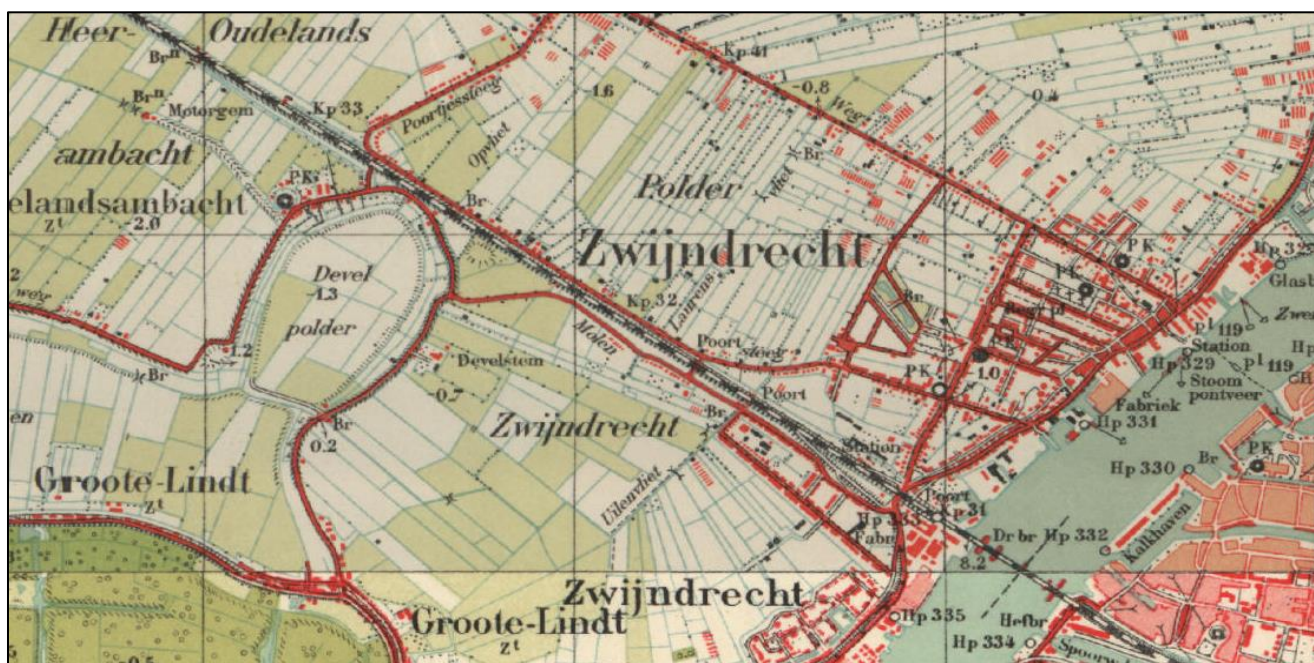
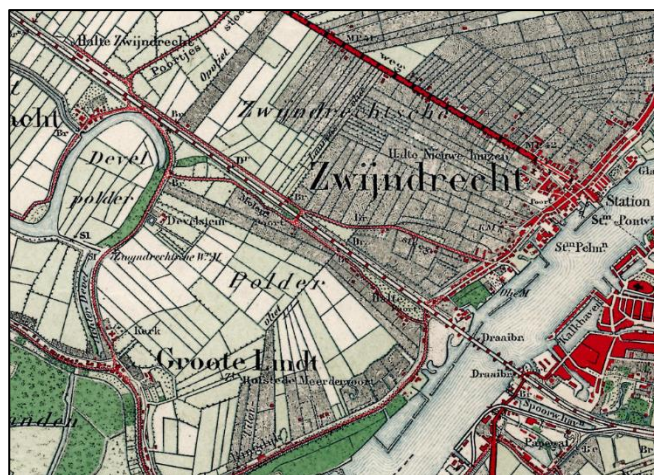
De Devel slingert over een lengte van ruim acht kilometer vanaf het Develpark langs Kijfhoek, het Develbos, de Kleine Lindt en Slobberoord naar de Oude Maas. In het verleden vormde de Devel een rivier in het verlengde van de Dubbel. Ten gevolge van de Stormvloed van 1322, werd in 1331 door Willem III van Holland de aanzet gegeven tot bedijking van de Zwijndrechtse Waard en afdamming van de Devel. Sindsdien fungeert dit deel als boezemwater; oppervlakte water om polderwater op te vangen en af te voeren. Met de ingebruikname van het elektrische gemaal verdween het nut van de boezem. De Devel heeft daardoor een periode deels droog gelegen, maar is een aantal jaren geleden weer uitgegraven als natuurcompensatie (Munnikedevel).

Bijzonder is dat de oorspronkelijke oeverwallen hier nog zichtbaar zijn, omdat die nooit zijn gebruikt om dijken op te bouwen. Inmiddels vormt het gebied rond de Devel een natuurgebied, daarom is het in het vogelseizoen deels afgesloten voor publiek. Broedvogels zijn onder meer de blauwborst, bruine kiekendief en tapuit en ook de schuwe roerdomp is soms te zien. Het is bijzonder om dit mooie natuurgebied vlakbij een binnenstadspark te hebben.

Functioneel is het belangrijk om de verbindingen naar het Develpark, maar ook de verbinding naar het buitengebied toe te verbeteren om zo voor huidige, maar ook nieuwe bewoners een goede leefomgeving te bieden.



Bijlage 1 – Historisch Zwijndrecht



Introductie

Zwijndrecht heeft een gebeurtenisrijke historie van bijna 7 eeuwen. Helaas is daar nu weinig meer van te zien. De bewaarde monumenten zijn letterlijk op een hand te tellen. De bebouwing langs de Ringdijk, die kenmerkend is voor het eeuwenoude karakter als dijkdorp, is vanwege de Deltawet gesloopt. Met de veiling is de laatste tuinbouwgrond opgeofferd voor de woningbouw. Dit is, hoe Zwijndrecht werd geïntroduceerd in 1992, toen een boekje over de Zwijndrechts geschiedenis verscheen.

Zwijndrecht is in de loop van een eeuw enorm veranderd. Van een lintdorp met buitendijkse industrie naar een tuindersnederzetting met grote veiling, naar een woonstad dichtbij Rotterdam. Ook nu nog zijn structuren in Zwijndrecht aanwezig, die herinneren aan het oude dorp en een plek hebben in het historisch geheugen van de stad: de Ringdijk, de Rotterdamseweg, de Lindelaan en de Devel.

De Devel

Het Develgebied kent een lange geschiedenis. Archeologische opgravingen in een donk van het stroomgebied van de Devel hebben aan het licht gebracht dat dit gebied al in het neolithicum (het gaat hier om de zogenoemde Vlaardingencultuur uit omstreeks 3000 v.Chr.) en mogelijk ook reeds in het daaraan voorafgaande mesolithicum werd bewoond.

Uit bodemonderzoek is gebleken dat de oeverwallen van de Devel al rond het jaar 1000 bewoond werden door vissers, landbouwers en veehouders. In 1331 werd de Zwijndrechtse Waard door de graaf van Holland, Willem III, bedijkt. Daarbij werd de Devel bij Groote Lindt en bij Kleine Lindt afgedamd. Het Develpark ligt in het midden van een oude meander van de Devel.

Voorstad sinds 1340

De ontwikkeling van Zwijndrecht is sterk verbonden met de opkomst en ontwikkeling van de stad Dordrecht. Het diende als verbindingspunt tussen Rotterdam en het zuiden. In de middeleeuwen stond de Zwijndrechtse Waard bekend onder de naam Suindrecht, waarvan de latere aanduiding Zwijndrecht is afgeleid. De eerste vermelding van Suindrecht is afkomstig uit een brief van de bisschop van Utrecht uit 1006, waarin wordt gerept van de kerk van Zwijndrecht. Hieraan ontleent Zwijndrecht oorsprong.

In de nabijheid van Dordrecht is Zwijndrecht lange tijd een klein lintdorp geweest. Van deze kleine pleisterplaats is Zwijndrecht enorm gegroeid, waarbij Zwijndrecht ook grote veranderingen heeft ondergaan. Ten gevolge van de Stormvloed van 1322, waarbij een groot deel van de waard overstroomde en veel mensen verdronken, werd in 1331 de aanzet gegeven tot bedijking door graaf Willem III van Holland en Hendrik I van Brederode. De bedijking leverde veel vruchtbaar en veilig land op, waar diverse heerlijkheden en ambachtsheerlijke hofsteden verzezen. In de negentiende eeuw groeide Zwijndrecht door toevoegingen van omliggende dorpen, zoals bijvoorbeeld Meerdervoort.

Toen het land begaanbaar was geworden, werd de Waard in twee delen gedeeld. De toen aangelegde Langeweg fungeerde als grens tussen de noordoostelijke en zuidwestelijke ambachten en als waterscheiding tussen de Waal- en Develpolders. Deze rechte verbinding (Langeweg/Rotterdamseweg) werd een belangrijke route van Rotterdam naar het zuiden toe. De oversteekplaats naar het eiland van Dordrecht was het Veerplein.

Zwijndrecht begin 20e eeuw

Zwijndrecht ontwikkelde zich verder als tuindersnederzetting en rond 1900 vestigden zich verschillende industriële activiteiten in het buitendijks gebied. Het centrum van Zwijndrecht lag bij het Veerplein. Meer dan zeshonderd jaar lang stopte al het verkeer van Rotterdam naar Dordrecht en verder naar Brussel en Parijs in Zwijndrecht om op het veer te stappen. Zwijndrecht was het veer, de voorstad van Dordrecht en leefde van de handel die dit opleverde. Vanaf het veer was de Rotterdamseweg de verbinding met de rest van Holland en hier vond de eerste verdichting plaats.

Ook de kruising van de Ringdijk en de Lindelaan was een knooppunt. De Lindelaan, een van de oudste wegen in Zwijndrecht verbond de dijk met het voormalig Lindebos in de Lindt. Tijdens de recentelijke herinrichting van de Lindelaan Oost zijn de Lindebomen weer terug geplaatst.

In het tweede decennium van de 20e-eeuw werd de treinverbinding Breda – Dordrecht – Rotterdam aangelegd waarmee Zwijndrecht werd aangetakt op een groter netwerk. Architect en stedenbouwer Pieter Verhagen ontwierp in 1927 een uitbreidingsplan voor Zwijndrecht: een tuindorp omringd door industrie en groen. In deze periode werd de basis gelegd voor de opzet van Zwijndrecht met lange lijnen, meerdere knooppunten en een ruim, groen karakter.

In de vaart der volkeren

Met de komst van het spoor is de verdere ontwikkeling van de gemeente een feit. De aanleg van de Burgemeester de Bruinelaan was een gemeentelijk prestigeproject. De ontwikkeling van de Burgemeester de Bruinelaan kwam verder tot stand dankzij burgemeester Doorn (1917-1928), die dit project van zijn voorganger de Bruïne voltooide. Hij had een scherp oog voor de belangen van Zwijndrecht als woongemeente. Aan het begin van zijn burgemeesterschap liet hij de laan aanleggen als verbindingsroute tussen de Rotterdamseweg en het station, dat toen aan het begin van de Ringdijk lag. Langs de laan werden voornamelijk woonhuizen en instellingen gebouwd, die aanvankelijk als een vreemde diagonale bebouwingsrij in het tuinderslandschap lagen.

Toch maakte de Burgemeester de Bruinelaan geen onderdeel uit van een groter plan van uitbreiding. Dat was inmiddels wel nodig: de groei van het dorp tot "stedelijk district" maakte dat haar uitbreiding niet langer langs de bestaande wegen kon plaatsvinden. Meer vaststaande lijnen voor de bebouwing waren noodzakelijk. De Woningwet gaf gemeenten de mogelijkheid gronden te onteigenen en zo te komen tot een meer compacte bebouwing. Zo was het een welbewuste poging om, naast de vele fabriek- en tuinarbeiders, ook rijkere bewoners aan Zwijndrecht te binden.

Van pleisterplaats naar passeerplaats

Tot 1936 verliep de transformatie geleidelijk. Met het uitbreidingsplan van Verhage en de verplaatsing van het gemeentehuis naar een binnendijkse plek veranderde Zwijndrecht behoorlijk. De daarop volgende aanleg van de A16 met brug over de Oude Maas veranderde ook de betekenis van het dorp.

Eind jaren '30 werd het Veerplein van de ene op de andere dag overbodig doordat 900 meter meer zuidelijk een verkeersbrug wordt gebouwd. Reizigers hadden geen reden meer om te stoppen in Zwijndrecht. Zwijndrecht was een pleisterplaats en werd nu een uitzicht vanaf de Rijksweg. Het oude veer bleef nog een paar jaar in de vaart maar de drukte was verdwenen. Het Veerplein is nu een horecaplein. Er zijn een paar winkels en de watertaxi meert hier aan. Maar het is niet het hart van Zwijndrecht. Ook op een andere plek is dit centrum er niet gekomen. Bij de nieuwe oversteek, de brug, het spoor, de tunnel, is het nieuwe centrum niet gebouwd.

Van iets naar niet meer – de Deltawerken

De Ringdijk ter hoogte van de zuidelijke ingang van het Noordpark was 100 jaar geleden (1914) nog een zanddijk, die niet bestraat was. Langs de dijk stonden rijtjeswoningen met zadeldaken en trapgevels, die uitkeken op de landerijen van de tuinders. Een eerste bestrating van de Ringdijk vond hier pas plaats rond 1935, toen ook in de rest van Zwijndrecht grote werkzaamheden in het kader van het uitbreidingsplan van Pieter Verhage uitgevoerd werden. Het centrum van het dorp bevond zich op en rondom de Rotterdamseweg met een clustering op de Ringdijk en bij het Veerplein. De oude drukte van de oversteek was inmiddels afgeflauwd, maar er was nog steeds een voetveer, dat mensen naar Dordrecht bracht. Ook de tram vanuit Rotterdam bracht nog veel passagiers naar deze plek.

Al voor de watersnoodramp waren er veel overleggen over dijkverzwaringen en oplossingen voor eventueel hoogwater. Maar, gezien de dichte bebouwing van de dijken in Dordrecht en het scheepvaartsbelang was het moeilijk om tot een oplossing te komen voor de regio. Deze oplossingen waren nog volop in discussie toen in 1953 tijdens de watersnoodramp de buitendijkse, intensief gebruikte gebieden diep onderliepen en het water over de dijken kwam. De overstromingen namen een grote omvang aan doordat de dijken niet waren ontworpen op overstromend water en op veel plaatsen doorbraken. Ook in Zwijndrecht veroorzaakte het water grote schade aan de dijk zelf en de bebouwing erop.



In Zwijndrecht waren er plaatsen waar door overlopend water aan de achterzijde een zodanige uitspoeling had plaatsgevonden, dat de dijk nog maar de helft van de oorspronkelijke breedte had. Bij de behandeling van de Deltawet was, afgezien van de kust, alleen sprake van dijkverhoging langs de Westerschelde, de Nieuwe Waterweg en, bij een open Oude Maas, langs de benedenloop van deze rivier. De praktijk was anders.

Overal langs de benedenrivieren ontwikkelde men plannen voor verhoging en verbetering van dijken, omdat ze plaatselijk te laag waren en eigenlijk overal een gebrekkig profiel hadden, zoals een te steil binnenbeloop. De dijkverbetering, die in de periode voor 1953 als onuitvoerbaar waren beoordeeld in de omgeving van Dordrecht, en die aanleiding was om aan afsluitingen langs de kust te denken, werd uiteindelijk toch uitgevoerd. In Zwijndrecht verdwenen zo alle woningen langs de dijk. Men kan de stilzwijgende uitvoering van deze slooppartijen, die duizenden woningen hebben gekost, de belangrijkste blinde vlek in de besluitvorming over de Deltawerken noemen. In Zwijndrecht werden 779 panden gesloopt. Daarmee is het oude Zwijndrecht voor een groot deel verdwenen.

Licht, lucht, ruimte en auto's

In de wederopbouwperiode werd Zwijndrecht ontdekt als groeikern. Zwijndrecht bood de ruimte voor de gigantische woningnood van Rotterdam en de Drechtsteden. In razend tempo werd in de jaren '60, '70 en '80 de Zwijndrechtse Waard volgebouwd met wederopbouwarchitectuur en het inwoneraantal van Zwijndrecht explodeerde. De wederopbouwarchitectuur bood licht, lucht en ruimte en voor heel veel mensen een bijzonder aantrekkelijke woonomgeving. Het centrum, geheel in de toenmalige trend van functiescheiding, werd in de nieuwbouwwijk aan de noordkant gerealiseerd: Walburg.

Verstedelijking en de bouw van het park

Zowel Hans Warnau als Piet Verhagen hadden een zelfde soort inzicht waarbij groen een belangrijk deel uitmaakte van de te ontwerpen wijken. Hans Warnau werkte mee aan de fundamentele verandering van de landschapsarchitectuur mede door zijn activiteiten als docent in Wageningen en als publicist voor vakgenoten en voor een breder publiek in het blad 'Goed wonen'. De uitgangspunten van Piet Verhagen voor stedenbouw doen nu nog steeds opgeld. Waar de glas in lood ontwerpen zoals die in het oude raadhuis terug te vinden zijn in Amsterdam bij Tuschinski zo waren er de ontwerpen van Hans Warnau bij het stedelijk museum.